

Zicht op Subsidies

Eindrapport van de interdepartementale
werkgroep 'Zicht op Subsidies'

Maart 2003

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Inleiding

Hoofdstuk 2 Inventarisatie van departementale subsidies in Nederland

Hoofdstuk 3 Beoordelingskader

Hoofdstuk 4 Samenvatting

Bijlagen

1. Regelingen die niet in het SOR zijn opgenomen (Niet SOR-regelingen);
2. Overzicht “ De 10 grootste regelingen per departement”;
3. Overzicht “Indeling naar beleidsthema's en doelgroep”;
4. Overzicht “Departementale thema's”.

Hoofdstuk 1

Inleiding

1.1 Aanleiding

Bij de algemene financiële beschouwingen over de Begroting 2003 heeft het Tweede Kamerlid Van As (LPF) een motie ingediend. Deze motie luidt:

Motie Van As (28600, nr. 51)

De Kamer gehoord de beraadslaging van mening, dat een solide financieel beleid, waarbij ook ruimte dient te zijn voor nieuw beleid, door het kabinet geboden is;
van mening dat de huidige Interdepartementale Beleidsonderzoeken (IBO's) meer zijn gericht op verbetering van de doelmatigheid van het beleid c.q. de beleidsuitvoering;
van mening dat een bredere aanpak gewenst is, teneinde meer financiële ruimte te creëren voor extra aflossing van o.a. de staatsschuld en/of nieuw beleid;
verzoekt de regering, om alle rijkstaken eens tegen het licht te houden door middel van een op te starten "zoeklichtactie", welke als continu proces tot doel heeft om alle rijkstaken qua taakstelling, omvang en kosten door te lichten en bijzondere aandacht te besteden aan alle subsidieregelingen;
verzoekt de regering, hiervoor een stuurgroep in te stellen onder leiding van de minister van Financiën en bij Voorjaarsnota 2003 met een plan van aanpak te komen, en gaat over tot de orde van de dag.

Vervolgens heeft het kabinet op de volgende wijze invulling gegeven aan deze motie (brief IRF 2002/993M):

"Kern van de interdepartementale beleidsonderzoeken (IBO's) is dat rijkstaken tegen het licht worden gehouden. Het is een continu proces dat jaarlijks de overheidstaken doorlicht op mogelijkheden om de doelmatigheid te verhogen en aldus een bijdrage levert aan het creëren van meer financiële ruimte. In reactie op de motie van het lid Van As zal het kabinet op zeer korte termijn een interdepartementale werkgroep in het leven roepen die ter voorbereiding op een nieuwe formatie onderzoek zal doen. Deze werkgroep zal gericht zijn op het inventariseren van bestaande subsidieregelingen alsmede op het opstellen van een beoordelingskader waarin verschillende invalshoeken worden neergelegd van waaruit subsidies beoordeeld kunnen worden."

Om invulling te geven aan deze kabinetsreactie is de werkgroep 'Zicht op subsidies' ingesteld. Deze werkgroep zal ter voorbereiding op de kabinetsformatie de bestaande subsidieregelingen inventariseren alsmede een beoordelingskader opstellen, waarbij vanuit verschillende invalshoeken de subsidies kunnen worden beoordeeld. Als vertrekpunt voor de inventarisatie wordt het huidige subsidieoverzicht rijksoverheid (SOR 2003) gehanteerd.

1.2 Probleemstelling en aanpak van het onderzoek

Conform de reactie van het kabinet op de Motie Van As (nr. 51) is de doelstelling van het onderzoek tweeledig. In de eerste plaats worden de bestaande subsidieregelingen geïnventariseerd (Hst 2). Om het inzicht in en overzicht over deze bestaande subsidieregelingen te vergroten, zijn vervolgens diverse dwarsdoorsneden of overzichten gemaakt (zie bijlagen). In de tweede plaats is in hoofdstuk 3 een kader opgesteld van waaruit subsidies beoordeeld kunnen worden. In hoofdstuk 4 wordt een samenvatting beschreven.

1.3 Inventarisatie subsidieregelingen

Voor de inventarisatie van de subsidieregelingen is in eerste instantie gekeken naar het subsidieoverzicht rijksoverheid (SOR2003). Dit overzicht biedt het kabinet jaarlijks met Prinsjesdag aan de Tweede Kamer aan en geeft inzicht in de subsidieregelingen per departement.

In dit onderzoek wordt gestreefd om een zo volledig mogelijk beeld te verkrijgen van subsidies van departementen aan derden. Omdat er meerdere benaderingen van het subsidiebegrif mogelijk zijn kan ook gekeken worden naar definities die buiten het SOR omlopen. Hiervoor zijn de begrotingen van de departementen gebruikt evenals de Zorgnota en Sociale Nota. Het resultaat van deze bredere kijk is gepresenteerd in bijlage 1. Om het inzicht in de geïnventariseerde regelingen verder te vergroten is vervolgens een aantal dwarsdoorsneden gemaakt, naar grootte (budgettaire omvang), interdepartementale beleidsthema's en doelgroepen.

1.4 Beoordelingskader

De overheid gebruikt subsidieverstrekingen als instrument om bepaalde beleidsdoelstellingen te realiseren. Het beoordelingskader biedt een handvat om te oordelen over de wenselijkheid van de inzet van de subsidieregeling. Dit rapport bevat een beoordelingskader waarbij de focus ligt op het beoordelen van de actualiteit van de doelstelling en vervolgens op het beoordelen van de vraag of een subsidie het voor de hand liggende instrument is. Op basis van dit beoordelingskader kan op een meer uniforme wijze een oordeel worden gegeven over de actualiteit en effectiviteit van een regeling. Enkele departementen hebben een toetsingskader voor subsidies met vergelijkbare elementen of zijn reeds bezig dit te ontwikkelen¹. Deze departementale toetsingskaders zijn veelal toegesneden op de departementspecifieke situatie waarmee met het subsidie-instrument wordt omgegaan.

Het beperkte aantal weken dat voor deze inventarisatie beschikbaar was, bood geen mogelijkheid om dit beoordelingskader toe te passen op concrete subsidieregelingen. Deze toepassing zal plaatsvinden in de reguliere werkprocessen bij departementen waarbij de subsidieregelingen regelmatig worden geëvalueerd.

---

¹ Bij EZ en Justitie vindt momenteel onafhankelijk van dit onderzoek een herbezinning op subsidies plaats.

Hoofdstuk 2

Inventarisatie van departementale subsidies in Nederland

2.1 Begripafbakening subsidies

Van het subsidiebegrip bestaan verschillende definities. In dit onderzoek wordt de volgende definitie van het begrip subsidie gehanteerd:

“een subsidie is een gebonden inkomens- of een vermogensoverdracht van het rijk om-niet aan een natuurlijk persoon of rechtspersoon in Nederland.”²

Deze definitie wordt eveneens gehanteerd bij het subsidieoverzicht rijksoverheid (SOR). Primair wordt er van uitgegaan dat alle uitgaven die voldoen aan de in deze definitie gestelde eisen opgenomen zijn in het SOR. Zo betreft het SOR alleen begrotingsgefinancierde uitgaven, waardoor premiegefinancierde uitgaven per definitie niet in het SOR zijn verwerkt. Daarnaast bevindt een aantal regelingen zich in de grensgebieden tussen gebonden en ongebonden overdrachten en tussen subsidie en overheidsbesteding. Omdat er meerdere benaderingen van het subsidiebegrip mogelijk zijn, kan ook gekeken worden naar regelingen die buiten het SOR omlopen. Enkele departementen hanteren de subsidiedefinitie uit de Algemene Wet Bestuursrecht: Deze definitie luidt: “de aanspraak op financiële middelen door een bestuursorgaan verstrekt met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan een betaling van aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten.” Departementen die deze definitie hanteren, nemen om deze reden bepaalde subsidieregelingen niet in het SOR op. Deze regelingen zijn daarom in bijlage 1 opgenomen, als zijnde niet SOR-regelingen. Gedacht kan worden aan de begrotingsgefinancierde arbeidsmarktsubsidies. Deze zijn niet in het SOR opgenomen omdat SZW de subsidiedefinitie uit de Algemene Wet Bestuursrecht hanteert. Specifieke uitkeringen aan publiekrechtelijke lichamen vallen in dit onderzoek eveneens niet onder de subsidiedefinitie³ uit het SOR. Een gepaste kanttekening bij deze exercitie is dat weliswaar gestreefd is naar volledigheid, maar gezien de korte doorlooptijd van het onderzoek niet gegarandeerd kan worden dat de inventarisatie uitputtend is.

2.2 Aanpak inventarisatie van subsidies

De inventarisatie valt uiteen in twee delen. In de eerste plaats betreft dit de subsidieregelingen uit het rijksbrede overzicht (SOR). In dit overzicht zijn veel subsidie-uitgaven uit de departementale begrotingen terug te vinden. Dit overzicht wordt opgesteld op basis van een database die is terug te vinden op internet (www.minfin.nl). Het SOR 2003 bevat 505 regelingen met een totale omvang van ca. € 17,5 miljard. In de tweede plaats betreft deze inventarisatie regelingen die niet in dit rijksbrede overzicht zijn opgenomen, maar wel als een subsidie aangemerkt zouden kunnen worden. Het gaat hierbij om regelingen met een totale omvang van circa € 4,7 miljard (bijlage 1). Omdat er meerdere benaderingen van het subsidiebegrip mogelijk zijn, is dit tweede deel van de inventarisatie opgesteld. De in bijlage 1 opgenomen posten die binnen het subsidiebegrip zouden kunnen vallen, lopen sterk

² Opgenomen in de Miljoenennota 1988

³ In Bijlage 1 zijn enkele regelingen opgenomen die ook onder de reikwijdte van de definitie van specifieke uitkering vallen.

uiteen. Zo zijn hierin bijvoorbeeld opgenomen de middelen aan de stichtingen Kennisnet en ICT op school.

Voor de bepaling van de subsidiegrondslag is het jaar 2003 (prijspeil 2002) als uitgangspunt genomen. In het Strategisch Akkoord (SA), zomer 2002, is op basis van een grondslag van € 2,3 mld. een generieke subsidietaakstelling opgelegd van totaal 5% (1,25% per jaar). Dit resulteerde in een besparing van ca. € 115 mln. in 2006. De departementen VROM en EZ hebben in het Strategisch Akkoord een specifieke taakstelling van respectievelijk ca. € 120 en € 246 mln. in 2007. Vervolgens is in het Aanvullend Pakket een aanvullende generieke subsidietaakstelling opgenomen, oplopend tot € 167 mln. in 2006. Ook is in dit Aanvullend Pakket de generieke subsidietaakstelling uit het SA versneld, hetgeen resulteert in de jaren 2003 t/m 2005 in een extra besparing van € 63 mln. per jaar. Aldus is in totaal is bij Miljoenennota 2003 ca. € 600 mln. aan besparingen op subsidies doorgevoerd. Dit betekent dat bij de meeste departementen de meerjarige subsidiebudgetten afnemen⁴.

In de volgende paragrafen zal nader ingegaan worden op de geïnventariseerde subsidieregelingen. In paragraaf 2.3 staat het rijksbrede overzicht op basis van het SOR 2003 centraal. In paragraaf 2.4 wordt aandacht besteed aan de overige als subsidie aan te merken regelingen, de zogenoemde niet-SOR regelingen. Om inzicht te krijgen in de verdeling van de subsidiegelden naar de departementen zijn in tabel 1a de geïnventariseerde subsidiestromen opgenomen, uitgesplitst per departement. Daarbij is zowel het departementale aandeel op het totale subsidiebudget als op het begrotingstotaal per departement vermeld.

Tabel 1a : Subsidieregelingen per departement conform het SOR 2003⁵ (in duizenden euro)

	SOR 2003	Niet-SOR 2003	Totaal subsidies (SOR + Niet-SOR)	Aandeel v.h. totaal	% begr. Totaal
Buitenlandse Zaken	1.130.499		1.130.499	5%	12%
Justitie	1.736.589		1.736.589	8%	47%
Binnenlandse Zaken	22.063	139.000	161.063	1%	3%
OCW	4.300.655	27.802	4.328.457	19%	19%
Financien	704		704	0%	0%
Defensie	61.350		61.350	0%	1%
VROM	2.403.493	79.500	2.482.993	11%	72%
Verkeer en Waterstaat	4.580.722		4.580.722	21%	80%
Economische Zaken	913.790	71.900	985.690	4%	57%
LNV	384.688	30.137	414.825	2%	25%
SZW	17.641	4.183.021	4.200.662	19%	4%
VWS	1.995.990	184.000	2.179.990	10%	5%
Totaal Subsidies	17.548.184	4.715.360	22.263.544	100%	

Uit tabel 1a blijkt dat er in totaal in 2003 ruim € 22 mld. aan subsidies wordt verstrekt. Drie departementen (OCW, Verkeer en Waterstaat en SZW) verlenen 59% van het totale beschikbare

⁴ Voor Economische Zaken geldt dat subsidieregelingen die vanwege de taakstelling per 1 januari 2003 zijn afgeschaft, meegenomen zijn in deze cijfers. Het betreft hier kasbetalingen op in het verleden aangegane verplichtingen die derhalve juridisch vastliggen. In de inventarisatie (zie bijlage 4) is hier melding van gemaakt.

⁵ Deze tabel handhaaft de bedragen zoals opgenomen in het SOR 2003, hetgeen betekent dat voor sommige departementen de SA-taakstelling was verwerkt en anderen deze nog moesten toedelen.

subsidiebudget, de resterende 41% van de regelingen wordt verzorgd door de 9 overige departementen.

In tabel 1a is inzicht verschaft in de verdeling van het totale subsidiebudget voor 2003 over de departementale begrotingen (op basis SOR 2003). Om inzicht te geven in het meerjarige beeld zijn de tabellen 1b en 1c opgenomen. De verschillen in 2003 tussen tabel 1a enerzijds en de tabellen 1b en 1c anderzijds worden verklaard doordat in de tabellen 1b en 1c de generieke en specifieke taakstellingen zijn verwerkt.

Tabel 1b: SOR-subsidies na verwerking van alle taakstellingen uit de MN 2003

SOR	2003	2004	2005	2006	2007
Buitenlandse Zaken	1.130.189	1.129.880	1.129.570	1.129.260	1.129.260
Justitie	1.736.064	1.489.904	1.356.614	1.379.079	1.379.079
Binnenlandse Zaken	21.650	21.375	21.100	20.963	20.963
OCW	4.300.655	4.111.885	4.038.999	4.038.504	3.955.293
Financiën	693	616	616	616	616
Defensie	60.850	60.586	60.220	60.022	59.893
VROM	2.403.493	2.399.574	2.293.978	2.281.466	2.281.076
V& W	4.563.112	3.266.844	3.130.229	2.966.250	2.946.538
wv. V&W-begroting	1.164.649	1.115.182	1.011.892	891.992	891.992
wv. Infrastructuurfonds	3.398.463	2.151.662	2.118.337	2.074.258	2.054.546
Economische Zaken	834.721	852.278	764.945	748.470	748.470
LNV	379.238	203.588	200.038	198.288	198.288
SZW	17.346	9.998	11.009	10.930	17.737
VWS	1.922.490	1.871.311	1.845.159	1.843.195	1.858.416
TOTAAL	17.370.501	15.417.839	14.852.477	14.677.043	14.595.629

De afname van het totaal beschikbare subsidiebudget 2003 ten opzichte van 2004 met ruim € 1,9 mld. wordt onder andere verklaard door een relatief aanzienlijke afname in de budgetten van V&W en LNV. Bij V&W wordt de afname verklaard door een verlaging van de bijdrage aan regionale infrastructuur in 2004. De afname in het subsidiebudget bij LNV in 2004 wordt o.a verklaard de beëindiging van de subsidieregeling Beëindiging veehouderijen in 2003 (uit de markt halen van fosfaten € 172 mln.) en de taakstelling op subsidies.

Tabel 1c: Niet-SOR subsidies uit bijlage 1

Niet-SOR	2003	2004	2005	2006	2007
SZW	4.183.021	4.289.960	4.299.857	4.342.471	4.341.071
LNV	30.137	29.295	28.508	27.616	27.391
BZK	139.000	101.000	101.000	100.000	100.000
OCW	27.802	27.802	27.598	27.598	27.598
VROM	79.500	79.500	79.500	79.500	79.500
EZ	71.900	71.900	71.900	71.900	71.900
VWS	184.000	191.200	190.400	192.800	192.800
Totaal	4.715.360	4.790.657	4.798.763	4.841.885	4.840.260

Tabel 1c geeft een meerjarig beeld van de subsidies zoals opgenomen in bijlage 1 inclusief de taakstellingen uit het Strategisch Akkoord en het Aanvullend Pakket.

2.3 Overzichten op basis van het SOR 2003

Het subsidieoverzicht van het Rijk (SOR) geeft per departement inzicht in ondermeer de omvang, aard, doelgroep en doelstelling van verschillende subsidies. Dit overzicht wordt jaarlijks opgesteld voor het betreffende begrotingsjaar en biedt geen meerjarencijfers. Op basis van deze cijfers uit het SOR 2003 zijn de tabellen 1a, 2, 3 en 4 in dit hoofdstuk opgesteld⁶.

Om het inzicht in de subsidieregelingen verder te vergroten is een viertal overzichten gemaakt, te weten:

1. de 10 grootste subsidieregelingen (tabel 2);
2. de 10 grootste subsidieregelingen per departement (bijlage 2);
3. indeling naar thema's en naar doelgroep (bijlage 3);
4. indeling naar departementale beleidsvelden (bijlage 4).

2.3.1. De tien grootste regelingen

Zoals eerder gemeld bestaat het SOR uit 505 regelingen met een totaal beslag van ca. € 17,5 miljard in 2003 (zie Tabel 1). Om inzicht te krijgen in de grootste subsidieregelingen is tabel 2 opgenomen.

Tabel 2: Overzicht tien grootste subsidieregelingen in het SOR 2003

Begroting	Naam regeling	Bedrag in dzd euro
OCW	Wet studiefinanciering	2.096.700
VROM	Huursubsidie	1.493.119
V&W	Bijdragen infrastructuur OV	1.158.305
V&W	Bijdrageregeling exploitatie OV	1.066.640
V&W	Bijdrage Infrafonds	784.019
VWS	Wet Jeugdhulpverlening (VWS-deel)	751.676
Justitie	Subsidiebesluit COA	701.500
V&W	Bijdrage Infrafonds: versterking netwerk goederenvervoer	668.098
VROM	Investeringsbudget stedelijke vernieuwing	553.174
OCW	Wet. bekostiging onderzoekinstellingen	527.307
	Totaal	9.800.538
	als % SOR	56%

De uitvoering van de Wet op de Studiefinanciering, de Wet op de Huursubsidie en de bijdragen aan infrastructuur (o.a exploitatie van openbaar vervoer voeren de lijst aan met een omvang van respectievelijk ruim € 2,1 mld., € 1,5 mld. en bijna € 1,2 mld. Daarnaast blijkt uit deze tabel dat 56% van de totale omvang van het SOR naar de tien grootste subsidieregelingen gaat. Vijf departementen (OCW, VROM, V&W, VWS en Justitie) verstrekken 56% van de totale subsidieomvang (cf SOR).

⁶ De overzichten zoals gepresenteerd in de bijlagen zijn allen gebaseerd op het SOR 2003 en hebben zodoende alleen betrekking op het jaar 2003. Voor zover departementen in het SOR 2003 de taakstellingen reeds hadden verwerkt, zitten deze ook in de gepresenteerde overzichten. Gelet op het krappe tijdpad van dit onderzoek was het niet mogelijk om alle verschillende regelingen voor 2003 als de jaren daarna aan de taakstelling aan te passen. Daarom zijn alleen in de tabellen 1b en 1c de *subsidietotalen* van de departementen aangepast conform de taakstellingen en zijn deze niet uitgesplitst naar individuele regelingen.

Tegelijkertijd kan geconstateerd worden dat de overige 44% van de totale SOR-omvang betrekking heeft op de resterende 495 regelingen.

2.3.2. De tien grootste regelingen per departement

Om een beeld te krijgen van de grootste subsidies *binnen een departement*, zijn in bijlage 2 per departement de tien grootste subsidieregelingen uit het SOR geselecteerd en zijn de resterende regelingen geclusterd in een post 'overig'. Eveneens is per departement het aantal regelingen en het gemiddelde bedrag per regeling aangegeven.

Onderstaande tabel 3 geeft een samenvatting van bijlage 2. Per departement is het aandeel van de tien grootste regelingen op het totaal aan departementale subsidieregelingen weergegeven.

Tabel 3: aandeel van de tien grootste regelingen per departement

SOR 2003	% 10 grootste regelingen per dep.	aantal overige regelingen	totaal regelingen
Buitenlandse Zaken	81%	18	28
Justitie	95%	39	49
Binnenlandse Zaken	100%	0	8
OCW	85%	113	123
Financiën	100%	0	2
Defensie	99%	18	28
VROM	96%	31	41
V& W	98%	68	78
Economische Zaken	55%	36	46
LNV	84%	51	61
SZW	97%	10	20
VWS	83%	11	21
Gemiddelde resp. Totaal	89%	395	505

Uit bovenstaande tabel en uit de inventarisatie (bijlage 2) blijkt dat *gemiddeld 89%* van de subsidiegelden bestemd is voor de tien grootste regelingen binnen een departement. Dit komt neer op een gemiddeld beschikbare bedrag voor de tien grootste departementale regelingen van circa € 140 miljoen per regeling⁷. Wellicht ten overvloede wordt benadrukt dat deze 89% een gemiddelde betreft. Dit betekent bijvoorbeeld dat bij Buitenlandse Zaken 81% van het beschikbare subsidiebudget naar de tien grootste regelingen gaat. Zowel Financiën als BZK hebben relatief weinig subsidieregelingen, respectievelijk 2 en 8, hetgeen de 100%-score van deze departementen verklaart.

Tegelijkertijd valt uit deze tabel op te maken dat gemiddeld 11% van het totale subsidiebudget wordt toegekend aan 395 regelingen⁸. Dit betekent een gemiddeld bedrag per regeling van ca. € 5 miljoen.

2.3.3. Indeling naar beleidsthema's

Daarnaast is een beleidsthematische dwarsdoorsnede gemaakt 'over' de departementen heen. In bijlage 3 zijn zestien thema's gedefinieerd, waarbinnen de geïnventariseerde subsidieregelingen vervolgens zijn ingedeeld. Om overzicht te behouden zijn per thema de grootste regelingen geselecteerd en is het restant aan regelingen samengevoegd in de categorie 'overig'.

⁷ Het gemiddelde beschikbare bedrag van een SOR-regeling is circa € 34 miljoen (€ 17,3 mld. delen door 505 regelingen)

⁸ 395: Totaal aantal regelingen SOR is 505 regelingen min 110 regelingen (12 departementen x 10 grootste regelingen minus 10 regelingen (vanwege correctie bij Financiën en BZK van resp. 8 en 2)).

Tabel 4 geeft een samenvatting van bijlage 3 en geeft daarbij tevens het aandeel van de afzonderlijke beleidsthema's op de totale subsidiegrondslag van het SOR 2003.

Tabel 4: Totaal per beleidsthema conform het SOR

Thema's	in dzd euro	% totaal SOR
Zorg	430.324	2%
Onderwijs	3.541.972	20%
Criminaliteitspreventie, externe- en verkeersveiligheid	185.546	1%
Arbeidsmarktbeleid	217.122	1%
Ontwikkelingssamenwerking	1.033.698	6%
Defensie en buitenlandbeleid	71.425	0%
Integratie- en emancipatiebeleid	884.638	5%
Milieu, Natuur en energiebeleid	683.382	4%
Rechtsbijstand en reclassering	855.598	5%
Landbouw	153.917	1%
Innovatie, technologiebeleid en kennisinfrastructuur	482.027	3%
Welzijn en Sport	1.298.963	7%
Cultuur	688.048	4%
Wonen	2.164.414	12%
Infrastructuur (verkeer en vervoer)	4.519.414	26%
Overig	337.696	2%
Totaal	17.548.184	100%

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de meeste subsidies verstrekt worden aan de beleidsthema's: Infrastructuur, Onderwijs, Wonen, Welzijn en Sport, Ontwikkelingssamenwerking, Integratie- & Emancipatiebeleid en Rechtsbijstand en reclassering.

Onderstaand volgt een korte toelichting met de meest opmerkelijke elementen per beleidsthema.

A. *Infrastructuur (Verkeer en vervoer)*

Ongeveer een kwart van de SOR subsidieverstrekking heeft betrekking op het thema infrastructuur. Veruit het grootste deel betreft bijdragen voor investeringen en exploitatie van het openbaar vervoer (€ 2,8 mld.). Daarnaast is € 12,7 mln. beschikbaar voor dijkversterkingen in met name het benedenrivierengebied. Voor onderzoek naar met name luchtvaart en verkeersveiligheid is € 8,4 mln. opgenomen. Tot slot wordt het overgrote deel van de subsidiegelden verstrekt aan decentrale overheden; provincies en gemeenten en kaderwetgebieden. In totaal betreft dit cluster 21 regelingen met een gemiddelde omvang € 215 mln. en is voor het grootste deel terug te vinden op de begroting van Verkeer en Waterstaat.

B. *Onderwijs*

Het aandeel dat naar het thema onderwijs gaat betreft 20% van het totaal in het SOR, ofwel € 3,5 miljard. Veruit het grootste deel betreft de uitvoering van de regeling Studiefinanciering (€ 2,1 mld.). Daarnaast legt de bekostiging van onderzoeksinstituten en de uitvoering van de Wet Tegemoetkoming in de onderwijsbijdrage en schoolkosten een groot beslag op het budget; respectievelijk € 560 en €

360 miljoen. De subsidiestromen worden met name verstrekt aan individuen/burgers (o.a. Studiefinanciering) en aan non-profitinstellingen (scholen). In totaal gaat het om 90 regelingen met een gemiddeld bedrag van € 39 mln. per regeling per jaar. Het merendeel van deze regelingen staat op de OCW-begroting; een klein deel is te vinden bij EZ, LNV en V&W.

C. Wonen

Verdeeld over twaalf subsidieregelingen gaat er in 2003 ruim € 2,1 miljard naar het beleidsthema wonen. De bijdragen voor individuele huursubsidie (IHS) vormen de belangrijkste uitgaven waarvoor in 2003 € 1,4 miljard beschikbaar is. De tweede grootste regeling betreft het Duurzaam verhogen van de kwaliteit van steden (€ 0,5 mld.). Belangrijkste subsidieverstrekker op dit terrein is het ministerie van VROM. De meeste subsidie komt terecht bij individuen (IHS) en bij non-profitinstellingen.

D. Welzijn en Sport

Ongeveer € 1,3 mld. is in 2003 bestemd voor subsidieregelingen op het terrein van welzijn en sport. Daarvan is € 0,8 mld. beschikbaar voor jeugdzorg en € 0,2 mld. voor maatschappelijk opvang en verslavingsbeleid. Voor beide regelingen worden de subsidiegelden verstrekt aan decentrale overheden; provincies, gemeenten en kaderwetgebieden. Het overige bedrag betreft subsidies aan een breed palet van organisaties in de sfeer van Welzijn en Sport.

E. Ontwikkelingssamenwerking

Het subsidiebudget voor ontwikkelingssamenwerking is circa € 1 mld. Vrijwel alle subsidies worden door het ministerie van Buitenlandse Zaken verschaft. Ongeveer de helft is bestemd voor medefinancieringsprogramma's (samenwerking met non-governmental organisations als NOVIB, Cordaid, Icco, Hivos, Plan Nederland, Terres des Hommes). Daarnaast is ruim € 100 mln. voor noodhulp gereserveerd. Vervolgens is de 'ORET/MILIEV een belangrijke regeling en heeft als doelstelling: het in staat stellen van ontwikkelingslanden om investeringsgoederen en diensten aan te schaffen tegen internationale marktprijzen (€ 108 mln.). Tot slot kan gedacht worden aan regelingen met betrekking tot armoedebestrijding (i.v.v. technische assistentie € 85 mln. en medefinancieringsprogramma's € 30 mln.). Het merendeel van de subsidies komt terecht bij non-profitinstellingen.

F. Integratie- en Emancipatiebeleid

Bijna € 0,9 mld. gaat naar het beleidsthema integratie- en emancipatiebeleid. De grootste regeling betreft de Opvang van asielzoekers waarvoor in 2003 ruim € 0,7 miljard beschikbaar is. Daarnaast zijn er subsidies voor het wegwerken van onderwijsachterstanden van allochtone leerlingen (€ 69 mln.) en het voorkomen van achterstandposities van nieuwkomers (€ 64 mln.). Deze ruim € 880 mln. wordt verdeeld over 28 regelingen die op de begrotingen staan van Justitie, VWS, SZW en OCW. Gemiddeld is er per regeling ruim € 31,5 miljoen beschikbaar.

G. Rechtsbijstand en reclassering

De beschikbare bedragen voor sociale dienstverlening betreffen ruim € 0,9 miljard in 2003. Grootste regelingen zijn de Rechtsbijstand voor minder draagkrachtigen (€ 320 mln.), Jeugdbescherming (€

260 mln.) en Opvang van jeugdige delinquenten (€ 130 mln.). Dit is 13% van het totaal beschikbare budget en wordt verdeeld over 39 regelingen. Gemiddeld is er ruim € 58 miljoen per regeling beschikbaar. Hierbij kan gedacht worden aan onderwerpen als reclassering, jeugdbescherming en verslavingszorg. Belangrijkste subsidieverstrekker is het ministerie Justitie.

H. Cultuur

In 2003 was bijna € 690 miljoen aan subsidiegeld beschikbaar voor het beleidsthema cultuur. Het betreft in totaal 34 subsidieregelingen. De grootste regelingen zijn de Ondersteuning van de ontwikkeling van podiumkunsten in Nederland (€ 170 mln.) en de subsidiering van voormalige rijksmusea (€ 155 mln.) Daarnaast wordt subsidie beschikbaar gesteld voor de restauratie van monumenten en kerkgebouwen (€ 70 mln.). Vrijwel de meeste regelingen staan op de begroting van OCW. Het merendeel van de subsidies komt terecht bij non-profitinstellingen.

I. Zorg

Op het terrein van de zorg staat voor bijna € 450 mln. aan subsidies in het SOR. Het gaat hierbij om subsidies aan opleidingsinstellingen in de zorg om te kunnen voldoen aan gekwalificeerd personeel (€ 120 mln.). Daarnaast wordt voor € 86 mln. aan preventie-instituten verleend voor gezondheidsbevordering. Voor het overige betreft het o.a. kleinere bedragen voor onderzoek en ontwikkeling in de zorgsector.

J. Arbeidsmarktbeleid

Voor arbeidsmarktbeleid is in het SOR 2003 ruim € 217 mln. beschikbaar. De grootste regeling betreft het creëren van financiële en bestuurlijke randvoorwaarden voor een gerichte, structurele en integrale aanpak van arbeidsmarktknelpunten (ca. 199 mln.). Belangrijkste subsidieverschaffers op dit terrein zijn VWS, OCW (o.a. verbetering lerarenopleidingen) en SZW. Belangrijkste doelgroepen zijn burgers/individuen en non-profitinstellingen. Opgemerkt moet worden dat een aanzienlijk deel van de arbeidsmarktsubsidies niet in het SOR wordt opgenomen omdat SZW de subsidiedefinitie uit de AWB hanteert⁹.

K. Criminaliteitspreventie, externe- en verkeersveiligheid

Voor het thema veiligheid is ruim € 185 mln. beschikbaar. Belangrijkste subsidieverstrekkers zijn Justitie en V&W (verkeersveiligheid). Belangrijke regelingen zijn bijvoorbeeld Criminaliteitspreventie (€ 12,3 mln.) en Bestrijding van vandalisme door minderjarigen (Bureau HALT met € 11,2 mln.). Andere belangrijke regelingen betreffen de subsidie voor Verbetering van de verkeersveiligheid (o.a. 3VO) en het verstrekken van schadevergoedingen aan vuurwerkbedrijven voor verplaatsing van hun bedrijven ter waarborging van veiligheidsrisico's (VROM € 8 mln.). Belangrijkste doelgroepen van de subsidies zijn non-profitinstellingen en bedrijven.

L. Defensie en buitenlandbeleid

In totaal gaat er ca. € 71 mln. naar het beleidsthema defensie en buitenlandbeleid. Het betreft regelingen van relatief kleine omvang op de begrotingen van Buitenlandse zaken, Defensie en V&W.

---

⁹ Specifieke uitkeringen aan publiekrechtelijke lichamen vallen buiten de subsidiedefinitie van de Algemene Wet Bestuursrecht.

Deze regelingen zijn ondermeer gericht op het bevorderen van investeringen van Nederlandse bedrijven in ontwikkelingslanden en het versterken van concurrentie van bedrijven in ontwikkelingslanden.

M. Milieu, natuur en energie

Onder het thema milieu, natuur en energie wordt door de departementen VROM, LNV en EZ in totaal € 683 mln. aan subsidies verstrekt. Hierbij moet gedacht worden aan subsidies voor bodemsanering (€ 116 mln.), landinrichting (€ 85 mln.), het in stand houden en uitbreiden van areaal bos en natuur (€ 32 mln.) en de bevordering van openstelling van natuurterreinen voor het publiek. Een andere belangrijke regeling heeft betrekking op de energiebesparingsprogramma's (€ 95 mln.) en op de voorkoming van geluidshinder op autowegen (€ 25 mln.). Belangrijkste doelgroepen zijn non-profitinstellingen en bedrijven. Aandachtspunt bij de LNV-regelingen is het feit dat er een aantal regelingen in het SOR is opgenomen welke in aanmerking komt voor cofinanciering van de EU, zoals de EU-bijdrageregelingen voor Programma Beheer. De hoogte van de EU-cofinanciering is afhankelijk van de gerealiseerde uitgaven op de desbetreffende regeling. Door de taakstellingen uit het Strategisch Akkoord en het Aanvullend pakket is het beschikbare subsidiebudget in 2006 aanzienlijk lager dan in 2003.

N. Landbouw

Onder het beleidsthema landbouw vallen 31 regelingen die allen op de begroting van LNV staan. De grootste regeling is de Regeling Beëindiging Veehouderijentakken (uit de markt halen van mest € 172 mln.) welke in 2003 zal worden beëindigd.. Andere regeling betreft de structuurverbetering van de glastuinbouw (€ 12,4 mln.). Het merendeel van de subsidiegelden komt terecht bij (agrarische) bedrijven. Aandachtspunt bij vele LNV-regelingen is het feit dat er een groot aantal regelingen in het SOR is opgenomen welke in aanmerking komt voor cofinanciering van de EU, zoals de EU-bijdrageregelingen voor Akkerbouw en Stimuleringskader markt- en concurrentiekracht. De hoogte van de EU-cofinanciering is afhankelijk van de gerealiseerde uitgaven op de desbetreffende regeling.

O. Innovatie, technologiebeleid en kennisinfrastructuur

Voor dit beleidsthema wordt € 482 mln. aan subsidiegelden beschikbaar gesteld in 2003 (3% van het SOR totaal). Grootste verstrekkers zijn de ministeries van Economische Zaken en OCW. Belangrijke regelingen zijn de deelname aan internationale ruimtevaartprogramma's (€ 62 mln.) subsidies aan TNO-instituten (€ 47 mln.) en de versterking van de kennisinfrastructuurverwerving (OCW / € 25 mln.) Een aanzienlijk deel van de subsidies heeft betrekking op onderzoek en komt terecht bij non-profitinstellingen en bedrijven. De taakstelling uit het Strategisch Akkoord en het Aanvullend Pakket leidt tot een afname van de meerjarige subsidiebudgetten op dit beleidsthema (o.a. Begroting EZ) ten opzichte van 2002.

P. Overig

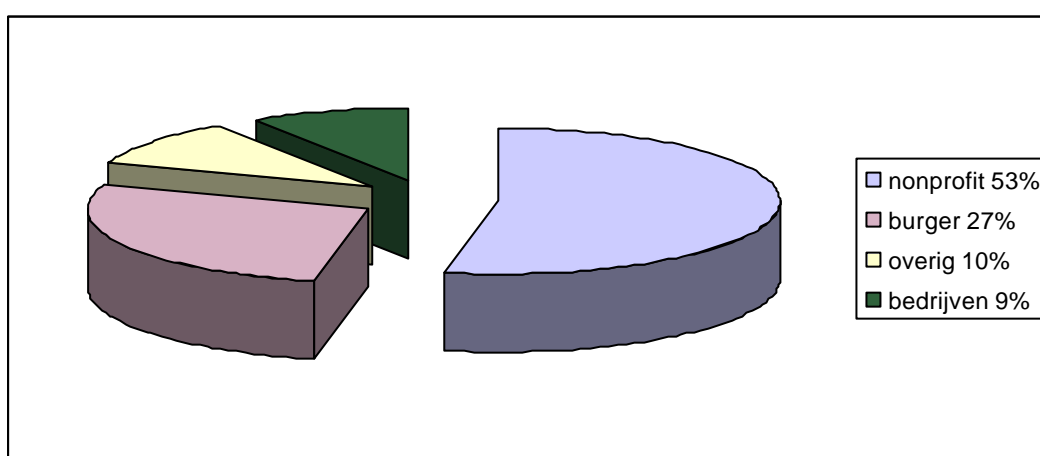
Deze post bevat subsidieregelingen die niet eenduidig bij de bovenstaande beleidsthema's zijn in te delen. Dit cluster bevat in totaal 62 regelingen en beslaat ruim € 337 mln. Een grote regeling is de Versterking van de economische structuur in Noord Nederland (€ 57 mln.). Tevens moet gedacht worden aan exportsubsidies (€ 31 mln.) en de bevordering van toerisme in en naar Nederland (€ 23

mln.). De belangrijkste doelgroepen in dit cluster zijn non-profitinstellingen en bedrijven. Een beperkt deel (4 regelingen) heeft betrekking op onderzoek.

2.3.4. Indeling naar doelgroepen

Naast een inventarisatie naar 'grootte' en 'thematische indeling' van de subsidieregelingen is het eveneens interessant te bezien voor wie de subsidiegelden bestemd zijn. Onderscheid is gemaakt in vier doelgroepen: a. burgers/individuen; b. non-profit instellingen (inclusief de bijdragen aan het Openbaar Vervoer); c. bedrijven/ profit-instellingen en d. overig (waaronder decentrale overheden). In bijlage 3 is per subsidieregeling de betreffende doelgroep vermeld. In onderstaande figuur zijn de doelgroepen geclusterd.

Figuur 1: Indeling naar doelgroepen

Het bepalen van een doelgroep voor een afzonderlijke subsidieregeling blijkt niet altijd eenduidig. Uit de inventarisatie blijkt dat subsidieregelingen veelal in eerste instantie worden verstrekt aan een bepaalde non-profit instelling. Om te kunnen bepalen wie de feitelijke doelgroep van de subsidieregeling is, is gekeken naar de rol en functie van de non-profit instelling. Is de functie van een non-profit instelling hoofdzakelijk een 'doorgeefluik' naar een (groep) individuen, dan vormen de individuen de doelgroep. Oefent de non-profit instelling *zelfstandig taken* uit met de subsidie (bijvoorbeeld onderzoek), en komt de subsidie indirect bij de burger terecht, dan is deze non-profit instelling zélf als doelgroep gedefinieerd. Hier zij opgemerkt dat de gekozen indeling in sommige gevallen als arbitrair is aan te duiden.

Uit bovenstaande figuur blijkt dat de grootste doelgroep non-profitinstellingen zijn. De grootste regelingen richting deze doelgroep zijn: Infrastructurele projecten op het gebied van openbaar vervoer (ruim € 4 mld.), Centrale Opvang Asielzoekers (€ 0,7 mld.), het Grote Stedenbeleid (€ 0,5 mld.), Bekostiging van onderwijsinstellingen (ruim € 0,5 mld.) en Medefinancieringsprogramma's op het gebied van Ontwikkelingssamenwerking (ca € 0,4 mld.). De grootste regelingen in de doelgroep 'burger' betreffen de Huursubsidie en de Studiefinanciering.

2.3.5. Aandachtspunten bij indelingen in beleidsthema's en doelgroepen

Bij het indelen van de regelingen naar beleidsthema's en doelgroepen blijkt dat soms meerdere thema's of doelgroepen van toepassing kunnen zijn. Gezien de wens slechts een beperkt aantal thema's en doelgroepen te hebben om de inzichtelijkheid en toegankelijkheid te waarborgen, is het noodzakelijk gebleken keuzen te maken. In die gevallen is geprobeerd voor de thematische keuze zoveel mogelijk aan te sluiten bij het betreffende beleidsterrein waar de regeling betrekking op heeft. Het criterium bij de doelgroep bepaling richt zich op de partij die het meeste belang heeft bij de regeling of meest betrokken is.

Voorbeeld van een op meerdere manieren te thematiseren en categoriseren doelstelling en doelgroep betreft de in het SOR opgenomen Regeling subsidiëring Kwaliteit van het Groene Hart, artikel 1.14 van het subsidieoverzicht Rijksoverheid. Doelstelling van deze regeling is 'verhoging van de kwaliteit van natuur, recreatie, milieu en het landschap. Als doelgroep is gedefinieerd 'Natuurlijke en rechtspersonen'. Qua doelstelling zou deze regeling zowel onder het thema 'natuur, milieu energiebeleid' als onder 'landbouwbeleid' of 'overig' (recreatie) kunnen vallen. In dit geval is gekozen voor het thema 'natuur, milieu en energie' gekozen, aangezien de regeling onderdeel uitmaakt van het Natuurbeleid. Voor de doelgroep 'overig' is gekozen, omdat het voor de aangegeven doelgroep (natuurlijke en rechtspersonen) moeilijk is vast te stellen onder welke specifieke categorie/doelgroep deze valt.

2.3.6 Indeling naar departementale beleidsvelden conform het SOR

Om –tot slot- inzicht te krijgen in de relatie tussen de subsidieregelingen en de departementale doelstellingen zijn in bijlage 4 de subsidieregelingen toegedeeld naar deze doelstellingen in de begroting. Voor bijvoorbeeld VROM wordt met dit overzicht inzichtelijk gemaakt welk deel van het subsidiebudget betrekking heeft op het beleidsveld milieu, huisvesting of ruimtelijke ordening.

2.4 Overzicht overige regelingen

In Bijlage 1 is het overzicht van *subsiëregelingen* opgenomen, welke niet zijn opgenomen in het SOR. In totaal betreft het een bedrag van circa € 4,7 miljard. Het grootste deel van dit bedrag, circa € 4,2 mld is toe te schrijven aan regelingen op de begroting van SZW, met name de arbeidsmarktregelingen en kinderopvang. Reden dat deze door SZW niet in het SOR zijn opgenomen, betreft het hanteren van de subsidie definitie uit de Algemene Wet Bestuursrecht. Volgens de AWB-definitie vallen specifieke uitkeringen aan publiekrechtelijke lichamen niet onder het subsidiebegrip. Omdat een deel van deze specifieke uitkeringen volgens de SOR-definitie wel als subsidie zou kunnen worden gelabeld, zijn deze opgenomen in bijlage 1. Daarnaast zijn op de begrotingen BZK, OCW, VROM, EZ, LNV en VWS voor circa € 0,5 mld aan regelingen geïnterpreteerd die onder de in dit rapport gehanteerde subsidie definitie uit het SOR kunnen vallen.

Hoofdstuk 3

Beoordelingskader Subsidies

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft het beoordelingskader dat bedoeld is om het subsidie-instrument te toetsen op de actualiteit van de overheidsdoelstelling en de doelmatigheid van de regeling. Net als bij het SOR wordt daarbij uitgegaan van de volgende definitie:

“Een gebonden inkomens- of een vermogensoverdracht van het Rijk om-niet aan een natuurlijk persoon of rechtspersoon in Nederland.”

3.2 Beoordeling van de actualiteit van de doelstelling

De eerste stap is het beoordelen van de actualiteit van de doelstelling van de regeling. Dat zal vaak een politieke afweging vergen. Om tot een zorgvuldige afweging te komen, is antwoord op de volgende vragen gewenst:

1. *Wat is de doelstelling van de regeling? (zowel de algemene-VBTB-doelstelling, als de operationele doelstelling);*
2. *Welk probleem moet de subsidie helpen oplossen?*
3. *Waarom is de aanpak van dat probleem een taak van de overheid?*

3.3 Beoordeling van de doelmatigheid van het subsidie-instrument

Wanneer de actualiteit van de beleidsdoelstelling eenmaal is vastgesteld, dan is de volgende logische stap dat vastgesteld wordt of het subsidie-instrument het geëigende instrument is. Dit vereist antwoord op de volgende vragen:

4. *Wat zijn de oorzaken van het probleem?*

Om effectief te zijn dienen subsidies aan te sluiten bij de oorzaken van het probleem. Dat betekent dat het probleem geholpen moet zijn met de prijsverlaging van een product of een productiefactor die met een subsidie wordt bereikt. Het kan daarbij gaan om

Het *gedragseffect*: subsidies lokken extra vraag naar de gesubsidieerde producten en productiefactoren uit (en vervolgens extra aanbod). Dit gedragseffect zal veelal worden beoogd in reactie op marktfalen.

Het *inkomenseffect*: een subsidie is een inkomensoverdracht ter vergoeding van gemaakte of te maken kosten. De subsidie leidt dus direct tot een verhoging van het inkomen van de ontvanger. Door de gedragseffecten van een subsidie is het zonder nadere analyse niet aan te geven welk deel van de inkomensoverdracht bij de ontvanger blijft, en welk deel zal worden doorgegeven aan andere marktpartijen. Dit inkomenseffect zal veelal gemotiveerd zijn door herverdelingsoverwegingen.

5. *Wat zijn de doelgroepen van de regeling?*

Vaak zijn regelingen bedoeld als steun in de rug voor bepaalde doelgroepen. Daarom moet helder zijn wie de doelgroepen zijn en of zij met de regeling ook bereikt worden.

6. *In welke mate wordt de doelstelling gerealiseerd dankzij de subsidies?*

Deze vraag zal vaak lastig zijn te beantwoorden omdat daarvoor aannemelijk moet worden gemaakt wat er zou zijn gebeurd zonder de subsidieverstrekking.

7. *Welke neveneffecten heeft de regeling die relevant zijn voor de beoordeling?*

8. *Bevat de regeling prikkels voor een doelmatig gebruik? Zijn die in te bouwen?*

9. *Wat zijn alternatieve instrumenten - bijvoorbeeld in het buitenland - om hetzelfde doel te bereiken? Zijn die doelmatiger?*

3.4 Overige beleidsrelevante vragen

Naast bovenstaande vragen gericht op de actualiteit van de doelstelling en de doelmatigheid van het instrument is voor de beoordeling van het instrument ook antwoord nodig op de volgende vragen:

- *Heeft de regeling een open-einde karakter?*
- *Bevat de regeling horizonbepalingen en anticumulatiebepalingen?*
- *Hoe is de transparantie en toegankelijkheid van de regeling voor de gebruiker?*
- *Is er overlap met andere (subsidie) regelingen?*
- *Hoe hoog zijn de uitvoeringskosten?*
- *Wat zijn de mogelijkheden deze te verlagen?*

Het in dit hoofdstuk gepresenteerde beoordelingskader sluit aan bij de diverse toetsingskaders die thans al op meeste departementen aanwezig zijn. Daarnaast zijn de meeste departementen bezig met het herbezinnen op de subsidieregelingen. Dit houdt in dat subsidieregelingen op zowel doeltreffendheid als doelmatigheid worden beoordeeld.

Hoofdstuk 4

Samenvatting

4.1 Samenvatting

- Aanleiding van het voorliggende onderzoek betreft de motie Van As tijdens de Algemene Financiële Beschouwingen 2003 (28600 nr 51). Het kabinet heeft hierop toegezegd dat een interdepartementale werkgroep ter voorbereiding van de formatie de bestaande subsidieregelingen zal inventariseren alsmede een beoordelingskader op te stellen, waarbij vanuit verschillende invalshoeken de subsidieregeling kan worden beoordeeld.
- Het eerste deel van dit onderzoek betreft het inventariseren van bestaande subsidieregelingen. Omdat er meerdere benaderingen van het subsidiebegrip mogelijk zijn, is in deze inventarisatie ook gekeken naar andere interpretaties van definities (zie Bijlage 1). Vervolgens is een aantal dwarsdoorsneden gemaakt.
- Uit deze dwarsdoorsneden zijn de volgende feiten vast te stellen:
  - De tien grootste subsidieregelingen beslaan 56% van de totale omvang van het SOR. drie departementen verstrekken 59% van de totale subsidieomvang (zie tabel 1a).
  - Gemiddeld 89% van de subsidiegelden is bestemd voor de tien grootste regelingen binnen een departement. Dit komt neer op een gemiddeld bedrag voor de tien grootste departementale regelingen van ca. € 140 miljoen per regeling. Tegelijkertijd betekent dit dat gemiddeld 11% van het totaal beschikbare subsidiebedrag naar de overige 395 regelingen gaat, hetgeen neerkomt op een gemiddeld bedrag van circa € 5 miljoen per subsidieregeling. Er zijn kortom relatief veel regelingen van een geringe omvang; (Tabel 3)
  - Uit de doelgroepeninventarisatie blijkt dat het grootste deel van de subsidies terecht komt bij non-profit-instellingen (53%) Op de tweede, derde en laatste plaats volgen respectievelijk de categorieën individuen/burgers (27%), overig (10%) (waaronder decentrale overheden) en bedrijven/ profit-instellingen (9%). (zie figuur 1). De bijdragen aan het Openbaar Vervoer zijn bij de non-profitinstellingen ingedeeld, hetgeen het grote aandeel van deze doelgroep verklaart.

Het tweede deel van het onderzoek betreft het beoordelingskader voor subsidies. Dit bestaat uit drie delen. In de eerste plaats wordt beoogd een instrument aan te reiken om de subsidieregeling te beoordelen. In de tweede plaats komt in het kader de vraag naar de doelmatigheid van het subsidie-instrument aan bod. In de derde plaats komen overige beleidsrelevante vragen ten aanzien van de subsidieregeling aan de orde, bijvoorbeeld open-einde karakter, horizonbepaling en uitvoeringsvragen.

4.2 Tot slot

Hoewel het tijdbestek waarin dit onderzoek heeft plaatsgevonden kort is geweest, is getracht een zo compleet mogelijk overzicht te presenteren van subsidies die via de departementale begrotingen aan derden worden uitgekeerd. In de reguliere werkprocessen bij departementen worden subsidieregelingen op basis van eisen uit de comptabele regelgeving regulier geëvalueerd. Ook in de

context van VBTB is afgesproken dat om de 5 jaar de doelstellingen van de beleidsartikelen geëvalueerd worden. Daarnaast worden de collectieve uitgaven waaronder de subsidieregelingen geëvalueerd door middel van zogenoemde Interdepartementale Beleidsonderzoeken (IBO's). De inventarisatie die dit rapport biedt, kan behulpzaam zijn bij de selectie van verder te evalueren subsidieregelingen.

Bijlage 1

Hoofdstuk	Artikel	Aanvullende elementen	2003 (mln.)
TOTAAL			€ 4.715
7. BZK	9	Grote Stedenbeleid <i>De GSB middelen staan nu niet als zodanig in het SOR. BZK stelt jaarlijks een overzicht op als bijlage bij de begroting (Extra-Comptabel overzicht Grotestedenbeleid); veel regelingen die daarin zijn opgenomen zijn worden op de verschillende departementale begrotingen verantwoord (en staan ook in het SOR). Wat echter ontbreekt in het SOR zijn de GSB-middelen bij BZK zelf.</i>	139
8. OCW	8	Institutionele subsidies <i>Institutionele subsidies in Nederland beogen onder meer de Nederlandse belangen in het buitenland te helpen behartigen. Deze subsidies worden onder andere aangewend voor de bekostiging van Nederlandse instellingen en organisaties die een actieve rol spelen en taken uitvoeren in internationalisering op terreinen onderwijs, cultuur en wetenschap.</i>	4,6
	10	Centrale middelen <i>De centrale middelen worden door de directie ICT specifiek toegekend aan subsidieontvangers waaronder de aanvulling op het contract voor het realiseren van specifieke verbindingen op kennisnet, de stichtingen Kennisnet en Ict op school.</i>	23,3
11. VROM	3	Energiepremieregeling	54
	5	Woonzorgstimuleringsregeling	25
	10	Duurzaam bodembeheer	0,5
13. EZ	5	Programma's gericht op econ. Samenwerking, PESP en PSO	60
	5	Garanties : GOM en SENO en achtergestelde lening (IFOM)	11,9
14. LNV		bevorderen kennis en deskundigheid	0,3
		Nitraat/Koopmans	12,0
		Subsidie Gezondheidsdienst voor dieren	3,5
			0,5
		Subsidie VCN	0,7
		Stimuleringsprogramma projecten	14,2
		Overig departementaal	
15. SZW		Kinderopvang	264
		Art 2.5 KOA €87 mln	
		Art 11.2 programmauitgaven kinderuitgaven (€ 177 mln.)	
		Sectorale stimulansen	26
		<i>Een stimuleringsregeling voor sectorale en regionale initiatieven met betrekking tot reïntegratie. De vormgeving en uitvoering van de subsidies is gemandateerd aan de Raad voor Werk en Inkomen (RWI).</i>	
		Convenanten arbeidsomstandigheden en Subsidies en overige beleidsuitgaven arbo	60
		<i>In arbo-convenanten maken overheid en sociale partners in sectoren afspraken over reductie van arbeidsrisico's, en steeds vaker ook over verzuim- en reïntegratieproblematiek. De convenanten en subsidies zijn opgenomen in het SOR; het</i>	

<i>bedrag wordt in het SOR niet vermeld.</i>		
	Subsidiebudget emancipatie (inclusief Stimuleringsmaatregel)	11
	Dagindeling)	
	<i>Dit is slechts gedeeltelijk in het SOR verwerkt (€ 3,3 mln in 2003).</i>	
	Stimuleringsregeling Bedrijfsverzamelgebouwen	25
	<i>Er wordt tijdelijk subsidie verstrekt voor de stimuleringsmaatregel bedrijfsverzamelgebouwen. De maatregel beoogt gerelateerde diensten fysiek in elkaars nabijheid te brengen (loket Sociale Dienst, CWI, UWV, reïntegratiebedrijf, arbo-dienst, uitzendbureau in één gebouw).</i>	
	Arbeidsmarktsubsidies	3.797
	I/D-banen	893
	WSW	2.000
	WIW	130
	Sluitende reïntegratie	714
	Diversen	60,0
	<i>Deze arbeidsmarktregelingen betreffen specifieke uitkeringen aan gemeenten en bekostigen achtereenvolgens de Instroom-Doorstroombanen, de aangepaste arbeidsvoorziening in de sociale werkvoorziening, de inschakeling van werklozen door het bieden van een traject gericht op werk of sociale activering en de reïntegratie van uitkeringsgerechtigden, jongeren en langdurig werklozen. De bekostigingssystematiek van deze overwegend wettelijke regelingen is voor een belangrijk deel gebaseerd op declaratiesystematiek op basis van gerealiseerde output door gemeenten en vormt meestal de enige of voornaamste dekkingsbron. In het IBO "Aan de slag" over de toekomst van het arbeidsmarktbeleid is het ingezette arbeidsmarktinstrumentarium grondig heroverwogen, wat ook input is geweest voor het Strategisch Akkoord. Als gevolg van het Strategisch Akkoord wordt op de totale reïntegratiebudgetten een structurele besparing gerealiseerd van € 850 miljoen. Met ingang van 2004 gaan de budgetten voor de ID-banen, WIW en sluitende reïntegratie op in het flexibel reïntegratiebudget voor gemeenten. Voor de budgetflexibiliteit wordt verwezen naar de SZW-begroting.</i>	
16. VWS	Geneesmiddelen	58,7
		48,2
	GGZ	77,1
	WFV Gehandicapten	
	<i>Het betreft hier bijdragen die in de Zorgnota 2003 als subsidie gelabeld zijn. Voor een groot deel zijn dit volgens VWS quasi-aanspraken. Dit zijn kosten die niet via het reguliere verstrekkingregime worden vergoed en waarvoor de verzekerde meestal via het Ziekenfonds alsnog een vergoeding ontvangt, zoals opleidingskosten van blindengeleide honden.</i>	